

УДК: 159.9.072

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-10>**Юрій Борисович Максименко,**

доктор психологічних наук, професор,

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,  
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна,**Людмила Олександрівна Матохнюк**

кандидат психологічних наук, доцент,

Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія неперервної освіти»,  
вул. Грушевського, 13, м. Вінниця, Україна

## ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

*Актуальність основи розвитку інформаційної компетентності особистості визначена бурхливим розвитком інформатизації суспільства. Це спричинено впровадженням комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, використанням її в повсякденному житті, побуті, професійній діяльності. До ключових компетентностей, якими повинні володіти учні, відносять: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; ініціативність і підприємливість; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя; соціальна та громадянська компетентності. Вивчення поетапності розвитку новоутворень на кожному новому етапі характеризує реалізацію принципу розвитку. Узагальнюючи методологічні здобутки вітчизняної психології, було проаналізовано основні принципи особистісного розвитку за О. Ткаченком – принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку психіки, системно-структурний принцип. На основі теоретичного аналізу літератури було досліджено принципи за В. Рибалко. Сюди увійшли такі принципи: об'єктивності психологічного дослідження, багатомірного і багаторівневого існування предмета психології, дослідження психічних явищ у їх розвитку, творчої самодіяльності, організації розвиваючих та формуючих психологічних впливів. Було проведено теоретичний аналіз основних принципів наукової психології, засновником якої є С. Рубінштейн, що були найбільшим чином узагальнені в роботах І. Манохи. На основі теоретичного аналізу та узагальнення наукової літератури було цілеспрямовано перенаправлений вектор основних принципів у бік інформаційної компетентності особистості. Сюди увійшли принцип об'єктивності психологічного дослідження, багатомірного і багаторівневого існування предмета психології, принцип дослідження психічних явищ у їх розвитку, принцип самореалізації особистості, організації розвиваючих та формуючих психологічних впливів.*

**Ключові слова:** інформаційне суспільство, методологічні принципи, інформаційна компетентність особистості, розвиток особистості, основні концепції.

### Вступ

Актуальність основи розвитку інформаційної компетентності особистості визначена бурхливим розвитком інформатизації суспільства. Це спричинено впровадженням комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, використанням її в повсякденному житті, побуті, професійній діяльності людей [9].

На виконання Концепції, затвердженої Постановою Президії Національної академії педагогічних наук України (від 20 травня 2010 року № 1-7/6-150) [11] та Концепції «Нової української школи» (від 14 грудня 2016 р. № 988-р.) [1], постає завдання провести теоретичний аналіз сутності інформаційної компетентності особистості заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефектної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності і медіа-компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, що є необхідним для

рівноправної участі у житті, нової суспільної форми, адже інформація і знання мають важливе значення для подолання інформаційної нерівності та є глобальним суспільним надбанням.

Аналіз досліджень і публікацій з теми показав, що питання методологічних принципів наукової психології були сформульовані у дослідженнях психологів Б. Ананьєва [2], Л. Виготського [3], Г. Костюка [4], О. Леонтєва [5], Б. Ломова [6], С. Максименка [7], К. Платонова [10], А. Фурмана [16], С. Рубінштейна [14], М. Ярошевського [18]. Психологи-методологи виділяють такі форми методологічних принципів теоретичної психології:

а) неупорядкований перелік принципів або первинний набір представлений у дослідженнях Б. Ананьєва [2], Л. Виготського [3], Г. Костюка [4], О. Леонтєва [5], С. Рубінштейна [14];

б) один з найбільш вичерпних, але недостатньо упорядкованих зразків яких був запропонований ще у 1971 році О. Шороховою [17].

Сюди увійшли: принцип відображення; принцип детермінізму; принцип діалектико-матеріалістичного монізму; принцип єдності індивідуального і суспільного; принцип зв'язку свідомості і діяльності; принцип історизму; принцип особистісного підходу; принцип рефлекторний; принцип розвитку; принцип суспільної обумовленості;

в) найбільш упорядкована система принципів була розроблена О. Ткаченком [15]. Крім повного, вичерпного їх набору, були встановлені ієрархічні зв'язки між ними.

Таким чином, **метою статті** є вивчення методологічних напрямків досліджень у психології розвитку інформаційної компетентності особистості.

На виконання поставленої мети були виокремлені **такі завдання**:

1. Провести теоретичний аналіз основних принципів сучасної психології та для наочності представити їх схематично.

2. Здійснити порівняльну характеристику принципів онтологічно зорієнтованої психології за С. Рубінштейном та І. Манохою.

3. На основі індуктивного аналізу розробити принципи онтологічної психології в інформаційному середовищі.

### Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань та реалізації мети дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних методів. На виконання першого завдання було опрацьовувано та проаналізовано науково-методичну літературу. На виконання другого завдання – порівняння, узагальнення, систематизація наукової літератури. На виконання третього завдання було використано індуктивний аналіз.

### Результати дослідження та їх обговорення

Здійснюючи теоретичний аналіз праць В. А. Роменця, який створив цикл фундаментальних праць з історії світової психології, вважаємо, що центральним питанням історії психології є людина, а предметом вивчення – процес людського самопізнання [13]. Зовнішній світ не можна відривати від особистісного плану буття. Людина не може існувати ізольовано від інших. Зазвичай, зміна або функціонування системи, що супроводжується появою якісних новоутворень, означає розвиток системи, особистості. Основними силами розвитку є два джерела: зовнішні умови (соціальні) або внутрішні (біологічні).

В рамках вищезгаданих концепцій саме в ній в онтогенезі відбувається становлення основних новоутворень психічного розвитку (рис.1.1.).

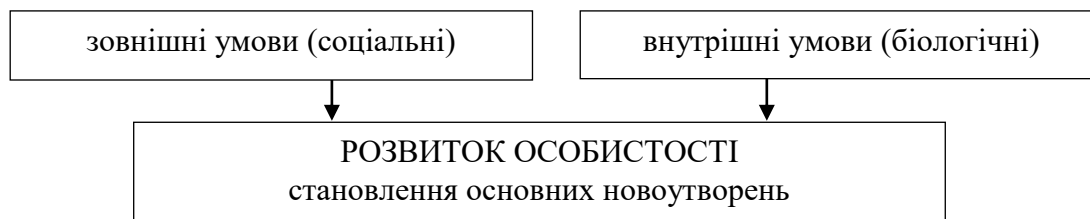


Рис.1.1. Рушійні сили розвитку особистості

Вивчення поетапності розвитку новоутворень на кожному новому етапі характеризує реалізацію принципу розвитку.

Більш широке розуміння передбачає принцип розвитку, що використовуються як методологічна опора в рамках будь-якої теорії. Проводячи аналіз, мова йде про рушійні сили і фактори, що на нього впливають. У деяких зарубіжних теоріях йдеться про виникнення остаточної причини, яка призводить психічний розвиток до деякого фінального стану.

Терміном «принцип» (від латинського – основа, першоджерело) позначають ключове переконання, основне правило поведінки і діяльності, центральне поняття, основу системи. Принцип утворює найголовніше узагальнення і поширення певного теоретичного положення на всі явища певної сфери діяльності.

Узагальнюючи методологічні здобутки вітчизняної психології, О. Ткаченко уточнив та об'єднав у єдину систему основні принципи – принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку психіки, системно-структурний принцип [15].

*Теорія детермінізму.* Принцип детермінізму стверджує, що психіка залежить від способу життя. В теорії марксизму подається матеріалістичне тлумачення багатьох соціальних явищ, а також деяких конкретних законів розвитку суспільства. Це стало основою для формування нової думки щодо своєрідних властивостей людської психіки і свідомості. Концепція детермінізму являла собою справжній прорив. В основі принципу детермінізму лежить поєднання навколишнього середовища та психічних явищ (рис 1.2.).

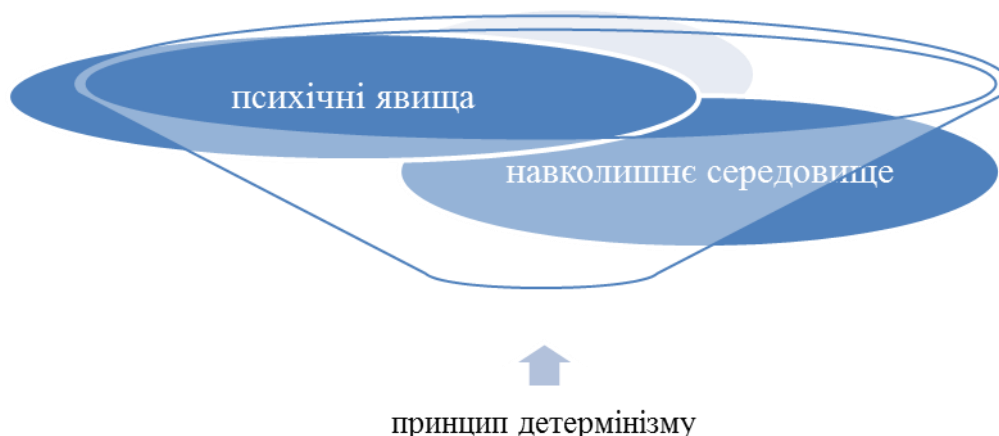


Рис. 1.2. Принцип детермінізму

Раніше психіка вважалася окремим явищем, яка практично не піддається жодним впливам ззовні і ніяк не проявляє свою сутність в житті людини. Після появи детермінізму вона була визнана пластичною, гнучкою, перемінливою і відкритою для досліджень, що сприяло виникненню різних психологічних досліджень. Саме це дозволило дізнатися, що здатне впливати на людину, кількісно і якісно охарактеризувати всі відкриті види подразників, визначити реакції і поведінку і скласти порівняльну характеристику всіх отриманих результатів.

Л. Виготський привернув увагу до специфіки вищих психічних функцій [3]. Найважливішою у цьому зв'язку є думка про те, що природні механізми психічних процесів змінюються в ході онтогенетичного розвитку людини, який відбувається під впливом різного роду громадських та історичних факторів у результаті того, що людина засвоює продукти людської культури в ході взаємодії з оточуючими.

Вчення про детермінізм продовжує свій розвиток у тому, що людина з конкретними особливостями психіки проявляється в навколишньому світі, в дії, здатній не тільки сприймати реальність, але й перетворювати її. Психіка є однією з численних функцій мозку, і були проведені різні дослідження, що дозволяють виявити механізми його діяльності, результа-

тами яких у підсумку стають психічні явища. Таким чином, на певному етапі детермінізм визначав фізичні закономірності щодо психіки.

Принцип детермінізму за С. Рубінштейном – це «заломлення зовнішнього через внутрішнє» [14]. Тобто у його формулюванні головним є те, що за внутрішнім, що є суб'єктом (людиною), визнається влада самодетермінації (внутрішньої причинної умовленості психічних явищ) [14]. Внутрішнє (людина) корегує зовнішні впливи, а значить, воно не повністю залежить від зовнішнього, воно має власну сутність, розвивається за власною логікою.

Принцип детермінізму за О. Леонтьєвим це «внутрішнє, суб'єкт діє через зовнішнє і цим себе змінює» [5]. Тобто важливим виявляється вже не те, що внутрішнє (суб'єкт) діє самостійно, а те, що зміни відбуваються через зовнішнє. Тут підкреслено, що діяльність слугує засвоєнню індивідом соціально вироблених засобів діяльності та дозволяє соціалізуватися особистості.

Розглядаючи формулювання принципу детермінізму, О. Ткаченко [15] запропонував розглядати суб'єкт (людину) у взаємодії з об'єктом (дійсністю) на трьох основних рівнях: *організму, індивіда, особистості* (рис. 1.3).

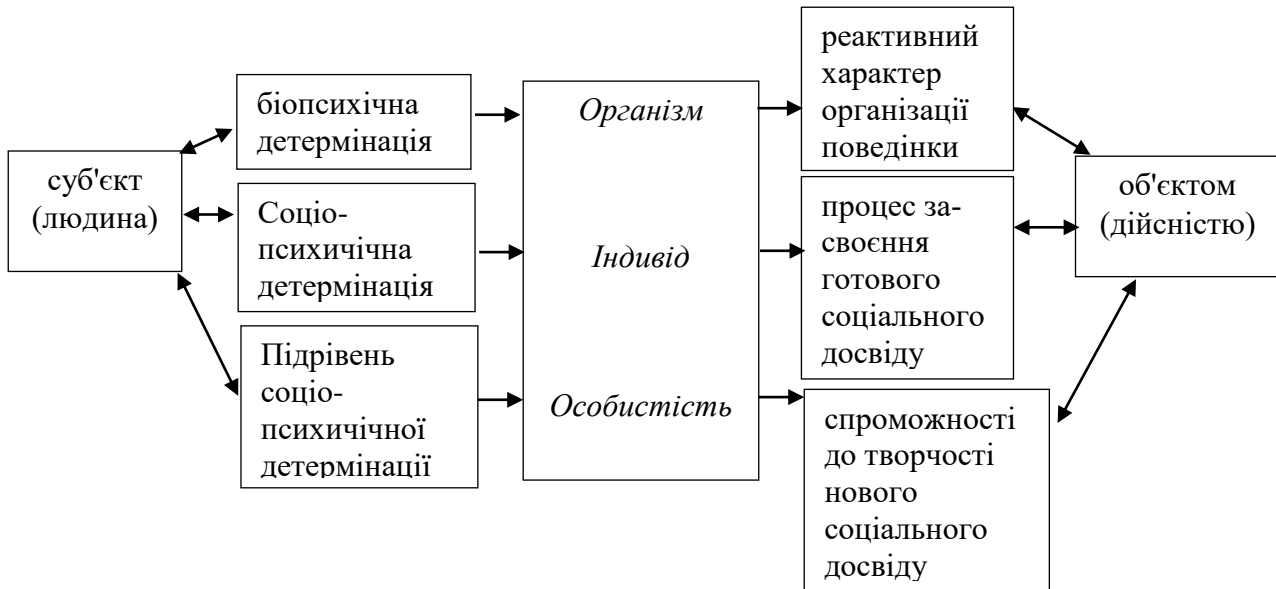


Рис. 1. 3. Модель принципу детермінізму

Тобто у суб'єкта діє біопсихічна детермінація (на рівні організму, якому притаманний реактивний характер організації поведінки); соціопсихічна детермінація (на рівні індивіда – суб'єкта суспільних відношень у процесі засвоєння готового соціального досвіду); окремих підрівень соціопсихічної (на рівні особистості, яка досягла спроможності до творчості нового соціального досвіду). Ці рівні стають визначальними у тлумаченні методологічних принципів: детермінізму, відображення, єдності свідомості та діяльності, розвитку, системно-структурного.

*Принцип відображення.* Він визнає, ніби психічне не є саме по собі об'єктивним життям, а просто віддзеркалює у свідомості буття зовнішнього світу. Згідно з цим принципом усі психічні функції за своєю природою є відображувальними. Принцип відображення має сигнальний характер, тобто за до-

могою нейтральних подразників відбувається повідомлення суб'єкта про значущі для нього об'єкти. Він розглядає психіку-свідомість як засіб адаптації організму до умов середовища, що змінюються. Зміни, які відбуваються в навколишньому середовищі, є подразником для суб'єкта, і жодної внутрішньої єдності суб'єкта та об'єкта у такій відображувальній системі немає. Цей принцип також можна розглянути на різних рівнях суб'єкта. На рівні організму психічне відображення забезпечує життєдіяльність суб'єкта, на рівні індивіда – привласнення соціального досвіду, на рівні особистості – творчість соціально значущих продуктів: чогось значущого не біологічно або соціально, а просто індивідуально-психічно психічне відображення не дає, бо віддзеркалює воно тільки щось зовнішнє суб'єкту (рис. 1.4.).



Рис. 1. 4. Модель принципу відображення

Принцип відображення можна трактувати таким чином, що всі психічні функції генетично спрямовані на відображення дійсності. В такому випадку першочерговим виступає психічний сигнальний характер про значущі об'єкти для людини. Продукт відображення (світ), орієнтує людину в середовищі, створює

основу для її активності, виконуючи регулятивну функцію.

*Принцип єдності мислення і діяльності.* В науковій літературі можна часто зустріти ототожненні поняття принципу, такі як принцип єдності мислення і діяльності, принцип єдності свідомості і діяльності, принцип єдності психіки та діяльності (рис.1.5.).

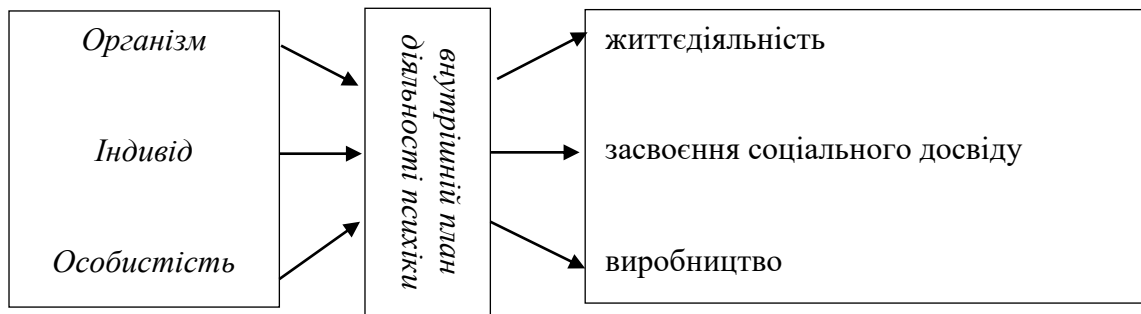


Рис. 1. 5. Модель принципу єдності мислення і діяльності

Про принцип єдності психіки та діяльності першим у своїх роботах говорив С. Рубінштейн [14]. У нього йшлося про єдність із діяльністю не психіки, а саме свідомості. Згідно із цим принципом психіка являє собою внутрішній план діяльності, тобто життєдіяльність відповідає організму, засвоєння соціального досвіду – індивіду, виробництво – особистості.

У С. Рубінштейна принцип єдності свідомості та діяльності зводиться до того, що свідомість принципово відрізняється від діяльності [14]. Свідомість не виступає внутрішнім планом діяльності, не повторює її всередині суб'єкта. Ця єдність витікає з належності як свідомості, так і діяльності свідомому і діючому суб'єкту. Особистість стає підставою зв'язку свідомості та діяльності, саме в особистості й особистістю цей зв'язок реалізується. Тобто зв'язок свідомості та діяльності виявляється особистісно опосередкованим. Психічні процеси не мають самостійних ліній розвитку, а розвиваються в процесі розвитку особистості.

О. Леонтьєв замість суб'єкта (особистості) підставляє діяльність, тобто особистісне опосередкування замінене діяльнісним [5]. Таким чином і свідомість, і особистість належать до діяльності.

*Принцип цілісності розвитку.* Принцип єдності психіки і діяльності дає змогу розкривати механізми

появи і функціонування психіки. Виникнувши в діяльності, психіка утворює її внутрішній, ідеальний план. У свідомості формуються динамічні моделі дійсності, за допомогою яких людина орієнтується в навколишньому середовищі. Цей принцип заклав засади об'єктивного дослідження психіки. Міміка, жести, виразні рухи, мовні висловлювання об'єктивно виражають психічні стани людини. Їх аналіз і вивчення допомагають розкрити внутрішні складові психіки індивіда.

Принцип розвитку в діалектико-матеріалістичному тлумаченні є таким: кожному рівню детермінації відповідає свій тип розвитку. Як організм суб'єкт розвивається у процесі визрівання психофізіологічних підструктур, як індивід – у процесі діяльнісного привласнення, як особистість – у процесі перетворюючої діяльності. Разом з тим мається на увазі, що організм, індивід й особистість також пов'язані між собою певною лінією розвитку – як три послідовні якісні стадії. Цей розвиток не нагадує саморозгортання психічної сутності, воно виявляється похідним від розвитку біологічної та соціальної систем (рис.1.6).

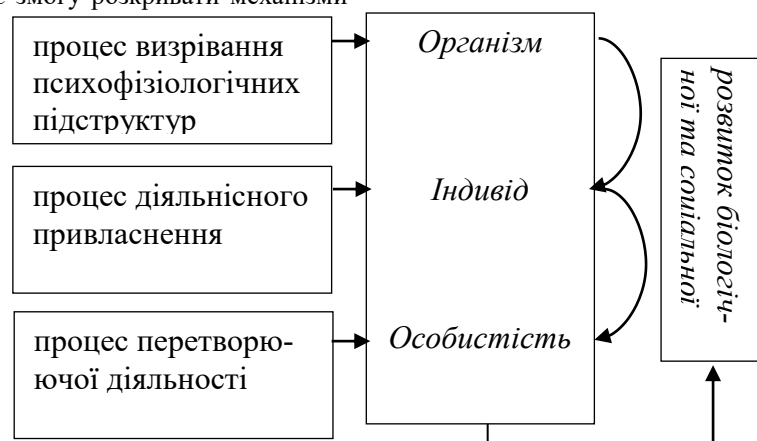


Рис. 1.6. Модель принципу цілісності розвитку

*Принцип системно структурний.* Цей принцип системності розглядає психіку як складну систему взаємопов'язаних психічних явищ. На цій підставі

О. Ткаченко вважає його узагальнюючим [15]. Згідно з ним у процесі наукового пізнання всі принципи психології треба використовувати у взаємозв'язку.

Згідно із системно-структурним принципом психіка є складною системою взаємопов'язаних елементів, таких як, наприклад, пам'ять, воля, мислення, уява тощо, які слід розглядати не як щось автономне, окреме, а як складові елементи цілого. Психіка виникає при цьому як особлива відкрита система із зворотними зв'язками.

Системно-структурний принцип розглядає психіку як систему взаємопов'язаних елементів; особливий акцент робиться на відкритість системи: взаємодія із біологічною системою (на рівні організму); із соціальною системою (на рівні індивіда); із культурно-історичними цінностями суспільства (на рівні особистості) (рис.1.7.).

біологічна	<i>Організм</i>	система
соціальна	<i>Індивід</i>	система
культурно-історичні	<i>Особистість</i>	цінності суспільства

Рис. 1. 7. Модель системно-структурного принципу

Застосування цього принципу в психології має ряд особливостей. Вони полягають в тому, що соціальна система є первинною по відношенню до індивідуальної психіки. Індивідуальна психіка набуває системних якостей ніби саме від суспільства.

На основі теоретичного аналізу літератури нами досліджено принципи за В. Рибалко (таблиця 1.1.) [12].

Таблиця 1.1.

**Принципи в психології за В. В. Рибалко**

Принципи	Складові	Застосування
Принцип філософсько-психологічного рівня	принцип можливості пізнання внутрішнього світу особистості;	знаходять своє вираження в більш конкретних принципах наукового дослідження в гуманітарних і природничих науках
	принцип єдності суб'єкта та об'єкта психологічного пізнання;	
	принцип відображення;	
	принцип визначальної ролі практики в психологічному пізнанні.	
Принцип загальнонауково-психологічного рівня	принцип системності (системного аналізу, системного підходу);	використовують як в загальнонауковій формі, так і в психологічній модифікації, в інтеграції з чисто психологічними принципами
	принцип відносності (в його не тільки в фізичному сенсі);	
	принцип зворотного зв'язку;	
	принцип збереження енергії;	
	принцип додатковості;	
	принцип синергічності і т.д.	
Принцип теоретичної психології	принцип розвитку психіки;	галузей прикладної психології
	принцип детермінізму;	
	принцип історизму;	
	принцип еволюції;	
	принцип єдності психіки і діяльності;	
	системно-структурний принцип;	
	принцип відображення;	
	принцип визначальної ролі практики в психологічному пізнанні.	

Найбільший перелік описаних принципів онтологічно зорієнтованої психології, засновником якої є С. Рубінштейн [14], описаний в роботах І. Манохи [8]. Сюди увійшли такі принципи: об'єктивності психологічного дослідження, багатомірного і багаторівневого існування предмета психології, дослідження

психічних явищ у їх розвитку, творчої самодіяльності, організації розвиваючих та формуючих психологічних впливів.

На основі проведеного теоретичного аналізу вищезгаданих принципів, їх співставлення було розроблено та уточнено принципи онтологічної психології в

інформаційному середовищі. Порівняльна характеристика вищезгаданих принципів представлена в таб-

Таблиця 1.2.

*Співставлення принципів психології за С. Рубінштейном принципів онтологічно зорієнтованої психології за І. Манохою та принципів онтологічної психології за Л. Матохнюк*

<b>Принципи за С. Л. Рубінштейном</b>	<b>Принципи за І. Манохою</b>	<b>Принципи за Л. Матохнюк</b>
<b><i>Принцип єдності психіки та діяльності</i></b>	<b><i>Принцип об'єктивності психологічного дослідження</i></b>	<b><i>Принцип об'єктивності психологічного дослідження</i></b>
Мова йде про єдність із діяльністю не психіки, а саме свідомості. Психіка являє собою внутрішній план діяльності (життєдіяльності, засвоєння соціального досвіду, його виробництва - відповідно рівням суб'єкта	Індивідуальний світ «Я» – предмет психології людини – існує об'єктивно. Він є цілісним і завершеним у своїй сутності, а тому немає потреби пояснювати психічне через інші («більш об'єктивні») рівні реальності - біологічне або соціальне. Психічне явище постає як об'єктивне явище, зміст якого завжди є суб'єктивним.	Індивідуальний світ «Я» – предмет психології людини – існує об'єктивно. Він є цілісним і завершеним у своїй сутності, а тому немає потреби пояснювати психічне через інші («більш об'єктивні») рівні реальності – біологічне або соціальне. Психічне явище постає як об'єктивне явище, зміст якого завжди є суб'єктивним.
<b><i>Принцип детермінізму</i></b>	<b><i>Принцип багатомірного і багаторівневого існування предмета психології</i></b>	<b><i>Принцип багатомірного і багаторівневого існування предмета психології</i></b>
У формулюванні «зовнішнє через внутрішнє» (тобто зовнішні причини впливають на людину, лише заломлюючись крізь внутрішні умови. Внутрішнє корегує зовнішні впливи, а значить, воно не повністю залежить від зовнішнього, воно має власну сутність, розвивається за власною логікою	Індивідуальний світ «Я» особистості (предмет психології) – це динамічне явище, яке постійно перебуває у стані зміни. Психічне явище розгортається з власної сутності, а не є пасивним об'єктом вирішальних для розвитку впливів зовні - з біологічної природи або соціуму.	Індивідуальний світ «Я» особистості – це динамічне явище, яке постійно перебуває у стані зміни під впливом розвитку та прогресивного росту інформатизації суспільства. Психічне явище удосконалюється під свідомим впливом саморозвитку та самовдосконалення в системі перебування інформаційного суспільства, а не є пасивним об'єктом вирішальних для розвитку впливів інформаційного соціуму.
<b><i>Принцип розвитку</i></b>	<b><i>Принцип дослідження психічних явищ у їхньому розвитку</i></b>	<b><i>Принцип дослідження психічних явищ у їхньому розвитку</i></b>
Кожному рівню детермінації відповідає свій тип розвитку (як організм суб'єкт розвивається у процесі визрівання психофізіологічних своїх підструктур, як індивід - у процесі діяльнісного привласнення, як особистість - у процесі перетворюючої діяльності. Організм, індивід й особистість пов'язані між собою певною лінією розвитку - як три послідовні якісні стадії. Цей розвиток не нагадує саморозгортання психічної сутності, воно виявляється похідним від розвитку біологічної та соціальної систем.	Індивідуальний світ «Я» особистості (предмет психології) – це динамічне явище, яке постійно перебуває у стані зміни. Психічне явище розгортається з власної сутності, а не є пасивним об'єктом вирішальних для розвитку впливів зовні - з біологічної природи або соціуму.	Індивідуальний світ «Я» особистості розвивається під впливом розвитку інформаційного суспільства. Психічне явище розвивається під впливом інформаційного суспільства з власної природи, а не є пасивним об'єктом зовнішнього впливу інформаційного соціуму.
<b><i>Принцип творчої самодіяльності</i></b>	<b><i>Принцип творчої самодіяльності</i></b>	<b><i>Принцип самореалізації особистості</i></b>
Будь-яка діяльність є самостійною і	Індивідуальний світ «Я» людини	Взаємозалежність інформаційного

Принципи за С. Л. Рубінштейном	Принципи за І. Манохою	Принципи за Л. Матохнюк
творчою. Суб'єкт в актах своєї творчої самодіяльності не тільки виявляється і проявляється; він у них твориться і визначається.	(предмета психології) – основна рушійна сила розвитку. Взаємозалежності буття світу і людини утворюються одним і тим самим діянням творчої самодіяльності, яким особистість включається в світове ціле, яке її охоплює. Творча самодіяльність (як шлях розвитку людини, пов'язаний із внутрішньою детермінацією) – альтернативна соціалізації, вирішальному впливу суспільства.	світу та індивідуального світу «Я» людини обумовлені одним і тим самим діянням самореалізації особистості, яким особистість інтегрується в інформаційне суспільство, яке її оточує (розвиваючи інформаційні технології, людина розвиває та сприяє інформатизації суспільства, яке впливає на індивідуальний світ «Я» людини). Самореалізація особистості (як шлях розвитку людини, пов'язаний із внутрішньою детермінацією) альтернативна соціалізації, вирішальному впливу інформаційного суспільства.
	<i>Принцип організації розвиваючих та формуючих психологічних впливів</i>	<i>Принцип організації розвиваючих та формуючих психологічних впливів</i>
	Визначає умови, за яких вплив психолога на психічне явище може дійсно вважатися розвиваючим. Головною умовою для здійснення такого впливу є «змістове співнастроювання» з предметом, його сутністю, індивідуальною логікою його розвитку. Також цей принцип визначає необхідний і очікуваний ефект взаємодії психолога із предметом свого дослідження й перетворення.	Визначає умови, за яких вплив інформаційного суспільства на психічне явище може дійсно вважатися розвиваючим. Цей принцип визначає необхідний і очікуваний ефект взаємодії інформаційного суспільства з індивідуальним світом «Я» людини.

Теоретична психологія розглядає пояснювальні моделі, які можуть бути різного рівня узагальнення, що охоплюють психічний світ в цілому або можуть стосуватися певних психічних явищ. Теоретичні моделі повинні обов'язково узгоджуватися із методологічними принципами. Психологічні теорії мають вплив на методологію у зворотному напрямку, тоді коли знайдений пояснювальний принцип є більш широким, ніж теоретичні рамки.

В такому випадку він може поширитися і далі утворити принцип, який домінує або переважає у науці протягом якогось певного часу і набуває в цей момент методологічного значення. Психологія спирається на факти фізіології навіть у тих випадках, коли недостатньо психологічних фактів, тому природні основи психології довгий час існували в якостях рівних за значенням і теоретичним, і методологічним основам. Підкреслювати матеріальність предмету психології дозволяло посилання на зв'язок психіки і діяльності нервової системи.

### Висновки

Було проведено теоретичний аналіз теоретико-методологічних напрямків досліджень в психології розвитку особистості. Сюди увійшли основні принципи наукової психології – принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку психіки, системно-структурний принцип.

На основі порівняння, узагальнення, систематизації наукової літератури було здійснено порівняльну характеристику основних принципів наукової психології, засновником якої є С. Рубінштейн, що були найбільшим чином узагальнені в роботах І. Манохи. Метод пізнання, що ґрунтується на формально-логічному умовиводі, дав можливість одержати загальний висновок про принципи інформаційної компетентності особистості в інформаційному суспільстві.

Перспективою подальших досліджень є вивчення компонентного складу інформаційної компетентності особистості.



## ЛІТЕРАТУРА

1. «Нова українська школа» [Електронний ресурс] / [Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін.] // МОН. – 2016. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>.
2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: В 2-х т. Т. 1 / Под. ред. А. А. Бодалева, Б. Ф. Ломова. – М.: Педагогика, 1980. – 230 с.
3. Выготский Л. С. История развития высших психических функций / Л. С. Выготский // Собр. соч.: В 6-ти т. Т. 3 / Отв. ред. А. В. Запорожец. – М.: Педагогика, 1983. – С. 5-328.
4. Костюк Г. С. Принцип развития в психологии / Григорій Силович Костюк. – Москва: Методологические и теоретические проблемы психологии, 1969. – (Москва).
5. Леонтьев А. А. Проблемы развития психики / Леонтьев А. А. – М.: Наука, 1985. – 73 с.
6. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов / Отв. ред. Ю. Забродин. – М.: Наука, 1989. – 449 с.
7. Максименко С. Д. Поняття особистості у психології / С. Д. Максименко // Психологія і особистість. – 2016. – № 1. – С. 11-17. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios\\_2016\\_1\\_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2016_1_3).
8. Маноха І.П. Психологія потаємного «Я» / І.П. Маноха. – К.: Поліграфкнига, 2001. – 448 с.
9. Матохнюк Л. О. Теоретичний аналіз проблеми інформатизації суспільства / Людмила Олександрівна Матохнюк. // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за наук. Ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 37. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – 540 с.
10. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986.
11. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України // Офіційний вісник України. – 2013. – № 44. – Ст. 581.
12. Рибалка В. В. Наукові визначення особистості та персонологічне мислення психолога і педагога / В. В. Рибалка // Психологія і особистість. – 2013. – № 1. – С. 131-162. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios\\_2013\\_1\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2013_1_12).
13. Роменець В. А. Історія психології ХХ століття / В. А. Роменець, І. П. Маноха. – К.: Либідь, 1998. – 992 с.
14. Рубинштейн С. Л. Избранные философско-психологические труды: Основы онтологии, логики и психологии / РАН, Ин-т психологии. – М.: Наука, 1997. – 462 с.
15. Ткаченко О. М. Принципи і категорії психології / О. М. Ткаченко. – К.: Вища шк., 1979. – 200 с.
16. Фурман А. В. Методологія парадигмальних досліджень у соціальній психології / Анатолій Васильович Фурман. – К.: Інститут політичної і соціальної психології; Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 100 с.
17. Шорохова К. В. Психология личности и образ жизни / Катерина Васильевна Шорохова. – 1987. – 219 с.
18. Ярошевский М.Г. История психологии / М.Г. Ярошевский. – 3-е изд. – М. – 1974.

## REFERENCES

1. Hrynevych, L., Elkin, O., Kalashnikova, S. (2016). *Nova ukrainska shkola [New Ukrainian school]*. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>. [in Ukrainian].
2. Anan'ev, B. H. (1980). *Izbrannye psikhologicheskie Trudy [Selected psychological works]*. Moscow: Pedagogika [in Russian].
3. Vygotskiy, L. S. (1983). *Istoriya razvitiya vysshikh psikhicheskikh funktsiy [History of higher psychic functions development]*. *Sobr. Soch. – Collection of works*, 5-328. Moscow: Pedagogika [in Russian].
4. Kostyuk, H. S. (1969). *Printsip razvitiya v psikhologii [Principle of psychology development]*. Moscow: Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psikhologii [in Russian].
5. Leontev, A. A. (1985). *Problemy razvitiya psikhiki [Problems of psyche development]*. Moscow: Nauka [in Russian].
6. Lomov, B. F. (1989). *Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psikhologii [Methodical and theoretical issues of psychology]*. Moscow: Nauka [in Russian].
7. Maksymenko, S. D. (2016). *Poniattia osobystosti u psykholohii [The concept of personality in psychology]*. *Psykholohiia i osobystist – Psychology and personality*, 1, 11-17. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios\\_2016\\_1\\_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2016_1_3).
8. Manokha, I.P. (2001). *Psykholohiia potaiemnoho «Ya» [Psychology of privat self]*. Kyiv: Polihrafknyha [in Ukrainian].
9. Matokhniuk, L. O. (2017). *Teoretichniy analiz problemy informatyzatsii suspilstva [Theoretical analysis of the issue of society informatization]*. *Problemy suchasnoi psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka – Challenges of modern psychology – Collection of scientific works*, 37. Kamianets-Podilskyyi: Aksioma [in Ukrainian].
10. Platonov, K. K. (1986). *Struktura i razvitie lichnosti [Structure and development of a personality]*. Moscow: Nauka [in Russian].

11. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy [On acceptance of the strategy of development of information society in Ukraine] (2013). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official bulletin of Ukraine*, 44 [in Ukrainian].

12. Rybalka, V. V. (2013). Naukovi vyznachennia osobystosti ta personolohichne myslennia psykholoha i pedahoha [Scientific interpretations of personality and personal thinking of psychologist and educator]. *Psykhologhiia i osobystist – Psychology and personality*, 1, 131-162. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios\\_2013\\_1\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2013_1_12).

13. Romenets, V. A. (1998). *Istoriia psykholohii XX stolittia [History of psychology of 20<sup>th</sup> century]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

14. Rubynshtein, S. L. (1997). *Izbrannye filosofsko-psikhologicheskie trudy: Osnovy ontologii, logiki i*

*psikhologii [Selected philosophic and psychological works: bases of ontology, logics and psychology]*. Moscow: Nauka [in Russian].

15. Tkachenko, O. M. (1979). *Pryntsypy i katehorii psykholohii [Principles and categories of psychology]*. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].

16. Furman, A. V. (2013). *Metodolohiia paradyhmalnykh doslidzhen u sotsialnii psykholohii [Methodology of paradigmatic researches in social psychology]*. Kyiv: Instytut politychnoi i sotsialnoi psykholohii; Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

17. Shorokhova, K. V. (1987). *Psikhologiya lichnosti i obraz zhizni [Personal psychology and lifestyle]* [in Russian].

18. Yaroshevskiy, M.H. (1974). *Istoriia psikhologii [History of psychology]*. 3<sup>rd</sup> ed. rev. Moscow [in Russian].

**Yurii Maksimenko,**

*Doctor of Psychology, professor,*

*South Ukrainian National Pedagogical University named after k. D. Ushynsky,*  
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

**Lyudmila Matohnyuk,**

*PhD (Candidate of Psychological Sciences), associate professor,*

*Public Higher Educational Institution “Vynnytsia Academy of Continuous Education”,*  
13, Hrushevskiy Str., Vinnytsia, Ukraine

#### RESEARCH BASES OF PERSONALITY'S INFORMATION COMPETENCY IN DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY

The urgency of the formation of personality's information competence is determined by rapid development of the information society. This is due to the introduction of computer and information technology, its application in everyday life and professional activities of people. The key competencies which students have to master are as follows: communication skills in a state language; basic competences in natural sciences and technologies; information and digital competence; the ability to learn throughout life; communication skills in foreign languages; mathematical competence; initiative and entrepreneurship; awareness and expression in the field of culture; environmental literacy; social and civil competencies. Summarizing the methodological achievements of domestic psychology, there have been analyzed the basic principles of personal development by O. Tkachenko – the principle of determinism, the principle of reflection, the principle of unity of the psyche and activity, the principle of mental development, the systemic and structural principle. On the basis of theoretical analysis of literature, there have been also analyzed the principles by V. Rybalko: the principle of objectivity of psychological research, the multidimensional and multileveled existence of the subject of psychology, the study of psychic phenomena in dynamics, creative activities, organization of developing and forming psychological influences. The theoretical analysis of basic principles of scientific psychology, which was founded by S. Rubinshtein and generalized in the works of I. Manoha has been conducted in the paper. Based on scientific literature review the vector of the main principles was purposefully shifted to the direction of informational competence of personality. It includes the principle of objectivity of psychological researching, the existence of a multiform and varied object of psychology, the principle of discovery of psychological phenomena in dynamics, the principle of self-realization of a personality, organization of developing and forming psychological impacts.

**Keywords:** information society, methodological principles, information competence of the individual, personality development, main concepts.

*Submitted on September, 13, 2017*